

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В СИСТЕМІ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»

Студентки 4 курсу, 16 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Степанюк
Яни
Вікторівни

Науковий керівник
к.держ.упр.

(підпис керівника)

Динник
Ірина
Петрівна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
доцент

(підпис гаранта)

Головня
Юлія
Ігорівна

Київ 2022

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Спеціалізація: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«01» грудня 2021 р.

Завдання на випускн кваліфікаційну роботу (проект) студентові

Степанюк Яні Вікторівні

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту): **«ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В СИСТЕМІ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»**

Затверджена наказом ректора від «26» листопада 2021 р. № 3884

2. Строк здачі студентом закінченого проекту (роботи)

05.06.2022 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Метою роботи (проекту) є обґрунтування й розробка пропозицій щодо напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.

4. Зміст випускного кваліфікаційного проекту (роботи) (перелік питань за кожним розділом) :

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В СИСТЕМІ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

1.1. Сучасний стан визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства

1.2. Аналіз та проблеми формування ідеології співпраці політичних партій з інститутами громадянського суспільства

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ МІСЦЯ І РОЛІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В СИСТЕМІ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

2.1. Імплементация міжнародного досвіду місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства

2.2. Формування пропозицій щодо напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 20.11.2021	20.11.2021
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 05.01.2022	05.01.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.03.2022	20.03.2022
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.04.2022	20.04.2022
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 23.05.2022	23.05.2022

6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 01.06.2022	01.06.2022
7	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	01-05.06.2022	01-05.06.2022
8	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 10.06.2022	До 10.06.2022
9	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «01» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Динник І.П.

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми

Головня Ю.І.

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Завдання прийняв до виконання студент

Степанюк Я. В.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту):

Випускна кваліфікаційна робота написана на актуальну тему.

У сучасних політичних партіях присутні адміністративні підрозділи, діяльність яких підтримується найманими працівниками, які не зобов'язані мати членство. Крім того, функціонування структури забезпечується фінансовими та аналітичними службами. Діяльність сучасних політичних партій найчастіше оплачується за рахунок внесків рядових членів, участі в державних програмах, зовнішньої спонсорської підтримки.

Дослідженню діяльності політичних партій присвячено роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів. Суспільна роль політичних партій виступає предметом міждисциплінарних досліджень, її аналізують представники політичної науки, конституційного права, історії, економіки, соціологічної науки та інших суспільних та гуманітарних дисциплін.

У випускній кваліфікаційній роботі студентом охарактеризовано сучасний стан визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства; проаналізовано проблеми формування ідеології

співпраці політичних партій з інститутами громадянського суспільства; узагальнено міжнародний досвід місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства та запропоновано рекомендації стосовно його імплементації в практику публічного управління в Україні; сформульовано пропозиції щодо визначення напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.

Зміст випускної кваліфікаційної роботи підпорядкований поставленій у роботі меті. Проведений аналіз дозволив визначити проблемні питання у процесі формування ідеології співпраці політичних партій з інститутами громадянського суспільства. Завдання поставлені в роботі виконані в повному обсязі, що підтверджено висновками.

Серед недоліків роботи, слід зауважити, про відсутність практичних матеріалів та напрацювань з бази практичної підготовки студентки, а саме з регіональної Київської міської організації політичної партії «Громадянська позиція», м. Київ, на основі якої студентка мала писати випускну кваліфікаційну роботу.

Випускна кваліфікаційна робота має досить логічну структуру та відповідає вимогам оформлення. Робота написана на достатньому науковому рівні та розкриває обрану тему.

Вважаю, що випускна кваліфікаційна робота заслуговує позитивної оцінки, а її автор, Степанюк Я.В. на отримання кваліфікації бакалавра зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Головна Юлія Ігорівна
(ПІБ, підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект):
Випускна кваліфікаційна робота (проект) студентки Степанюк Я.В.
може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми): Головна Юлія Ігорівна
(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Наталія Леонідівна
(підпис, прізвище, ініціали)
«10» червня 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В СИСТЕМІ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	6
1.1. Сучасний стан визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.....	6
1.2. Аналіз та проблеми формування ідеології співпраці політичних партій з інститутами громадянського суспільства.....	6
РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ МІСЦЯ І РОЛІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В СИСТЕМІ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	19
2.1. Імплементация міжнародного досвіду місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.....	19
2.2. Формування пропозицій щодо напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.....	19
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38

ВСТУП

Актуальність теми полягає в тому, що політичні інститути змінюються з плином часу під впливом різних факторів. Те, на чому базувалися партії століття, для сучасних представників влади стає неактуальним. Зміни стосуються специфічних особливостей і складу.

Перші політичні об'єднання з'явилися ще в Середньовічній Європі. Тоді представники одного стану концентрували свій вплив у конкурентній гончі за владу. За часів буржуазних революцій групи людей об'єднувалися за релігійними або ідеологічними інтересами. У XVII столітті монархічні настрої стали слабшати, і подібні об'єднання отримали можливість включатися в управлінський процес. Повноцінні парламентські структури виникли в середині XIX століття.

Політичні партії того часу мали жорсткий внутрішній ценз і вимоги до членства. Незважаючи на відсутність необхідності підтверджувати свій статус, багато об'єднань мали адміністративний апарат і штатні підрозділи, що виконують різні функції. Політичні партії 19 століття володіли соціальною базою, а, отже, користувалися підтримкою певної групи громадян. Масова агітація не застосовувалася. Для отримання доступу до органів влади партії вистачало голосів конкретного соціального класу.

Політичні партії в сучасному вигляді склалися приблизно в середині минулого століття. Подібні об'єднання трактувалися як організація громадян на добровільній основі з метою представлення своїх інтересів на тому чи іншому рівні влади. Сучасні політичні партії мають ряд характерних ознак:

- наявність ідеології, програм, ключових завдань;
- легальний статус;
- широка соціальна база, що складається з людей різних класів;
- націленість на участь у системі державної влади;
- відкритість для вільного вступу необмеженої кількості громадян.

У сучасних політичних партіях присутні адміністративні підрозділи, діяльність яких підтримується найманими працівниками, які не зобов'язані мати членство. Крім того, функціонування структури забезпечується фінансовими та

аналітичними службами. Діяльність сучасних політичних партій найчастіше оплачується за рахунок внесків рядових членів, участі в державних програмах, зовнішньої спонсорської підтримки.

Серед представників української політичної науки ґрунтовні роботи, присвячені дослідженню політичних партій, становленню та розвитку партології належать І. Андрощук І. [3], М. Бучин [5], О. Зарічний [14], І. Решеvecь [27], Я. Б. Ярош [33; 34] та ін.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є обґрунтування й розробка пропозицій щодо напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких *дослідницьких завдань*:

- охарактеризувати сучасний стан визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства;
- проаналізувати проблеми формування ідеології співпраці політичних партій з інститутами громадянського суспільства;
- узагальнити міжнародний досвід місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства та запропонувати рекомендації стосовно його імплементації в практику публічного управління в Україні;
- сформулювати пропозиції щодо визначення напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою реалізації дослідницької мети слугували загальнонаукові та спеціальні методи: абстрактно-логічний – у процесі аналізу наукових джерел, нормативно-правової бази

сучасного стану визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства; пошуково-бібліографічний – з метою теоретичного аналізу, систематизації друкованих та електронних джерел з питань ролі політичних партій; аналізу та синтезу – для визначення сутності основних категорій, порівняльного аналізу – з метою узагальнення міжнародного досвіду місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства; прогностичний, що передбачає прогнозування, узагальнення пропозиції щодо визначення напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 41 сторінка, з них 37 сторінок основного тексту. Робота включає 3 таблиці, 6 рисунків. Список використаних джерел налічує 34 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В СИСТЕМІ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

1.1. Сучасний стан визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства

Політична структура сучасного громадянського суспільства надзвичайно складна, вона включає в себе безліч взаємодіючих з державою громадських об'єднань. Політичні партії - лише один з їх видів. Отже, основоположне значення для їх правового регулювання має формулювання самого поняття «політична партія», що дозволило б відмежувати партії як специфічний суб'єкт права від усіх інших видів громадських об'єднань [6, с. 15].

Роль політичних партій для громадянського суспільства є унікальною. Її унікальність обумовлена кількома обставинами. Перш за все, політичні партії є продуктом не держави, а суспільства і, отже, добровільно створюються з ініціативи будь-якої його частини. Партії є громадськими об'єднаннями і діють на основі самоврядування, відображаючи історичні особливості формування (розвитку) політичної системи суспільства. Необхідною основою діяльності партій є розробка проектів суспільного устрою та розвитку, що висувуються для оцінки їх суспільством. Засобом для реалізації цих проектів є влада, що купується партією в процесі виборів. Саме з позицій влади діяльність політичних партій і являє собою одну з найбільш значущих гарантій реального народовладдя як критерій демократичності держави. Будучи об'єднаннями громадян, вони являють собою найбільш значущий інститут громадянського суспільства, за допомогою якого забезпечується не тільки його взаємозв'язок з державою, а й врахування думок різних соціальних груп, пом'якшення конфліктів соціальних інтересів [14, с. 122].

Політичні партії відіграють визначальну роль у процесах державотворення, формування політичних еліт та лідерства, виборчих кампаніях, інституціоналізації політичної діяльності, розвитку парламентаризму, модернізації суспільства. В

умовах представницької демократії політичні партії виконують функції артикуляції та репрезентації інтересів груп та спільнот, формування політичної еліти, легітимізації політичної влади [18, с. 242].

Загальна класифікація партій представлена на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Класифікація партій [15, с. 67]

Типологія політичних партій є надзвичайно важливим напрямом у сучасній політології, оскільки вона дозволяє відійти від попередніх примітивних спроб класифікації політичних партій за моральним і кількісним критеріями й сприяє можливостям орієнтації у широкому розмаїтті партійних структур, які різняться побудовою, функціями й особливостями діяльності [15, с. 67].

Якщо на етапі становлення політичні партії представляли собою елітарні парламентські клуби, то вже у XIX столітті партії постають як спеціалізовані

політичні об'єднання громадян задля представництва інтересів суспільних груп та боротьби за державну владу. Партії розглядаються як політичний інститут представницької влади держави, що об'єднує громадян для боротьби за владу у ході виборів та реалізації державної політики [9, с. 49].

Різноманіття інтересів громадян та груп повною мірою відображається у партійному просторі: у XIX столітті в Європі діють «Ліберальне товариство реєстрації виборців», Католицька демократична партія, ліберальна організація «Альянс», соціал-демократичні політичні партії, консервативні, комуністичні та соціалістичні партії [6, с. 15].

На початку XX століття з'являються масові партії, які характеризуються ідеологічною спрямованістю, системою місцевих організацій, політичною програмою, професійною структурою управління, членськими внесками. Розвиток партій спричиняє підвищення та активізацію дослідницького інтересу до створення теорій партій. До представників цього кола дослідників можна віднести М. Вебера, Р. Міхельса, М. Острогорського, М. Дюверже та ін. Їх погляди можна представити наступним чином (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Погляди представників теорії партій

Представник	Погляди та ідеї
1. М. Вебер	Діяльність політичних партій обумовлена боротьбою за владу, становленням парламентаризму.
2. Р. Міхельс	Олігархізація партійного апарату негативно впливає на розвиток демократії.
3. М. Острогорський	В умовах активного розвитку партійної бюрократії вони перетворюються з інституту представництва громадських інтересів на засіб захисту приватних інтересів вузького кола осіб.
4. М. Дюверже	Сучасні політичні партії характеризуються не стільки ідеологіями, скільки структурно-функціональною єдністю.

Джерело: узагальнено автором на основі [15, с. 137]

Зареєстровані в Україні партії представляють практично всі частини політичного спектру, серед них можна знайти представників усіх існуючих політичних ідеологій. Водночас, розподіл партій з точки зору політичних орієнтацій не повною мірою відповідає розподілу політичних уподобань населення [12, с. 2].

Структури переважної більшості партій в регіонах нерозвинені. На відміну від чисельності, яку партії не зобов'язані вказувати офіційно, наявність регіональних структур є обов'язковою для реєстрації партії, тому дані про мережу легалізованих регіональних осередків партій можна вважати достовірними [12, с. 3].

Більшість українських політичних партій не охоплюють мережею своїх осередків усі регіони країни - отже, навряд чи можуть вважатися загальнонаціональними організаціями.

В усіх регіонах України мають легалізовані осередки лише 12 політичних партій: Аграрна партія України (АПУ), ВО «Батьківщина», ВО «Громада», Демократична партія України (ДемПУ), Комуністична партія України (КПУ), Конгрес українських націоналістів (КУН), Народно-демократична партія (НДП), Народний рух України (НРУ), партія «Демократичний Союз», партія «Соціал-демократичний Союз», Соціал-демократична партія України (об'єднана) (СДПУ(о)), Соціалістична партія України (СПУ) [9, с. 50].

Отже, нами охарактеризовано сучасний стан визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства. Варто зазначити, що роль політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства протягом останніх років зростає. Політикам та представникам громадянського суспільства потрібен певний час для трансформацій партій у ефективний механізм взаємодії влади та громадян. У процесі формування паритетної демократії, як актуальної форми політичної взаємодії у діяльності політичних партій повною мірою проявляється одне із головних протиріччя перехідного періоду: між повноцінним представництвом інтересів різноманітних суспільних груп та структурованим і дієздатним парламентом.

1.2. Аналіз та проблеми формування ідеології співпраці політичних партій з інститутами громадянського суспільства

Проблема взаємозалежності і взаємовпливу формування партійної системи і становлення громадянського суспільства в сучасній Україні представляється значущою і актуальною в зв'язку з низкою обставин [20, с. 56].

Загальноприйнятим є твердження, що конкурентні політичні партії є одним з найважливіших інститутів демократичної системи. Одночасно політичні партії включаються в громадянське суспільство як найбільш інституціоналізована його частина, і їх розвиток розглядається як критерій розвитку громадськості [4, с. 321].

У різних моделях організації демократичного режиму незмінно підкреслюється особлива роль партій. Р. Даль, обґрунтовуючи роль громадянської активності в демократичному суспільстві, зазначає, що політичні партії та громадські організації повинні впливати на уряд шляхом участі у виборах та іншими мирними способами. Більше того, він прямо вказує на значну роль політичних партій у функціонуванні громадянського суспільства. На його думку, «незалежні асоціації є джерелом громадянської компетентності та інформованого знання. Вони надають громадянам не тільки відомості, а й можливість вести дискусії, влаштовувати обговорення тих чи інших питань і відточувати свою політичну майстерність» [3, с. 9].

Місце політичних партій у політичній системі детерміноване їх двоякою природою: вони є одночасно елементом громадянського суспільства і частиною державного механізму [17, с. 18].

Партія врістає в механізм державної влади, надає їй унікальну якість агента двостороннього зв'язку громадянського суспільства і держави. Політична партія служить каналом трансляції інтересів громадянського суспільства до держави [9, с. 50]. Однак для партій характерна націленість на досягнення своїх суто партійних інтересів: отримання, утримання і здійснення влади за допомогою просування своїх представників на ключові пости в державі, спираючись на

підтримку суспільства, отриману у відкритому змаганні з іншими партіями в електоральному процесі [7, с. 4].

Завдання сучасної партійної системи полягає в тому, щоб формувати горизонтальні зв'язки між людьми і їх суспільно-політичними об'єднаннями, підтримувати і розвивати довірні відносини як інструменти зміцнення інститутів, що врівноважують державу і одночасно підтримують індивіда. Тут проявляється деяке протиріччя між політичними партіями і громадянським суспільством, яке нівелюється в політичній системі взаємною зацікавленістю і залежністю політичних партій, громадянського суспільства і держави [18, с. 242].

З цієї точки зору політична система являє собою два циркулюючих, взаємообумовлених процеси: процес обміну інтересами і процес обміну рішеннями [13, с. 99].

Обмін інтересами визначається тим, що у взаєминах політичних партій і громадянського суспільства політичні партії зацікавлені в створенні і зміцненні соціальної бази підтримки, що виражається у формуванні громадської думки і міцних соціальних зв'язків. Громадянське суспільство зацікавлене в державній підтримці громадянських ініціатив через участь політичних партій у владних відносинах. У першому випадку інтереси політичних партій визначаються прагненням до мобілізації громадян до волевиявлення та підтримки партій на виборах, а в другому – громадянське суспільство прагне мобілізувати політичні партії на підтримку структур громадянського суспільства. Обмін інтересами відбувається в партійно-політичній системі по двох каналах: комунікаційному та організаційному [9, с. 51].

Якщо комунікаційний канал передбачає синтез політичними партіями імпульсів, що виходять з боку громадянського суспільства, які трансформуються в специфічну політичну мову, що виражається в ідеологіях, програмах, гаслах, виступах і позиціях лідерів, політичної реклами, формуванні іміджу політичної партії, то організаційний канал включає в себе створення та зміцнення власне партійної організації, формування соціальних зв'язків з групами інтересів та зміцнення позиції партії в соціальних мережах [7, с. 5].

Обмін рішеннями відбувається в рамках політичних інститутів і включає в себе два процеси: процес прийняття виборчих рішень громадянським суспільством (процес голосування) і процес прийняття політичних рішень (процес політичного управління) [6, с. 8].

Особливе значення в процесі обміну інтересами по комунікаційному каналу відіграють ідеологія партії та її програмні цілі. Ці два компоненти дозволяють відрізнити партії одну від одної, дозволяють громадянам ідентифікувати себе з тією чи іншою політичною партією, системою цінностей та інтересів [6, с. 9].

Не менш специфічною постає і зв'язок між теоретичним і так званим актуалізованим рівнем функціонування ідеології – масовою свідомістю. На думку деяких дослідників, сучасний стан масової свідомості стимулює ідеологів на пошуки ідей, здатних в різних випадках або перетворити обивателя в громадянина, який усвідомлює свої інтереси і порівнює їх з інтересами суспільства та інших громадян, або зробити громадянина обивателем, далеким від свідомості суспільного інтересу [5, с. 100].

Формування політичної свідомості починається з критичного осмислення навколишньої дійсності, в першу чергу, під впливом конкретних умов життя, куди людина об'єктивно потрапляє і які були створені для нього. Ці умови інтегрують і рівень розвитку суспільства, і конкретну ситуацію (політичну, економічну, соціальну). В даному випадку вони сприймаються людиною як результат турботи про нього держави, політичних партій, як оцінка його ролі і місця в суспільному розвитку [11, с. 5].

Підхід до формування програмно-ідеологічних принципів має свою специфіку. Лише невелика частина виборців мислить у виразних ідейно-політичних категоріях. Ця складова іміджу політичної партії є найголовнішою, оскільки відображає основний сенс створення і діяльності політичної партії [14, с. 169].

У сучасній політиці існують дві взаємообумовлені тенденції: партії є важливим фактором оформлення ідеологій як способу комунікації і, навпаки, ідеології формують політичні партії та їх імідж. Крім того, в партійній системі

існують і формальні вимоги до необхідності розроблених партійних програм: партійні програми набули статусу необхідних документів, які повинна мати політична партія для проходження державної реєстрації [11, с. 8].

Стратегія поведінки політичних партій у партійно-політичній системі передбачає визначення основної лінії поведінки щодо структур громадянського суспільства, цільових груп виборців, груп інтересів, органів влади, конкуруючих політичних партій, засобів масової інформації та інших учасників політичного процесу [17, с. 18].

Всі основні напрямки партійної стратегії повинні бути міцно взаємопов'язані і адекватно співвідноситися один з одним, націлені на досягнення єдиної стратегічної мети – перемоги на виборах. При цьому успіх цілісної партійної стратегії залежатиме в першу чергу від ефективності іміджу політичної партії [21, с. 169].

У зв'язку з цим надзвичайно важливим у контексті взаємодії партії та громадянського суспільства видається побудова ефективної іміджевої стратегії політичної партії у виборчому процесі та у міжвиборчий період. Незважаючи на те, що в політичній партії одночасно поєднуються політичні ідеї, програми, лідери, окремі члени партії, діяльність партійних організацій, відносини партії та її фракції до тих чи інших політичних подій і т.д., виборець сприймає політичну партію в загальному, орієнтуючись на образ партії, що склався в його свідомості, що є найважливішим засобом комунікації партії з громадянським суспільством [18, с. 244].

Стратегічний імідж політичної партії - це образ, який конструється для забезпечення перемоги партії на виборах і подальшого збільшення її популярності в суспільстві [19, с. 91].

Імідж політичної партії формується під впливом ряду факторів, наприклад, таких як діяльнісна складова, особистісна або лідерська складова, зовнішня складова [19, с. 91].

Діяльнісна складова іміджу політичної партії формує його через постійний процес політичної комунікації і взаємодію з громадянським суспільством, за допомогою якого у виборців з'являються певні уявлення і установки [20, с. 324].

Важливість розглянутої компоненти іміджу політичних партій визначається тим, що, тільки орієнтуючись на діяльність партії, виборець формує свої політичні уподобання. Сьогоднішня політична ситуація характеризується слабкою позиційною діяльністю політичних партій, які більшою мірою розраховують на застосування політичної реклами в стислі терміни виборчої кампанії [7, с. 5].

Змістовне наповнення діяльності політичних партій має включати в себе ініціювання політичних подій та інформаційних приводів, розробку акцій і заходів, орієнтованих як на потенційний електорат, так і на партійну організацію. Цей напрямок має включати в себе також розробку комплексу заходів щодо здійснення ефективної взаємодії політичних партій з різними елітними групами з урахуванням цілісності партійної стратегії [21, с. 170].

Від того, як організовано процес політичної комунікації, які форми і методи використовуються партією для забезпечення двостороннього зв'язку, як складаються відносини лідерів і рядових членів партії з виборцями, залежатиме їх сприйняття і, в кінцевому підсумку, імідж політичної партії [20, с. 322].

При розгляді особистісної складової іміджу слід звернути увагу на той факт, що політичні партії – це масові політичні організації, в яких лідерство може бути розподілено серед кількох політиків. Лідери партій, як правило, виступають особою політичної партії, особливо в спілкуванні з пресою і виборцями, тому їх імідж багато в чому буде проектуватися на імідж всієї політичної партії, а в деяких випадках і повністю асоціюватися з ним [7].

Якщо ми звернемося до соціологічних опитувань, що регулярно проводяться центрами громадської думки, то з них можна почерпнути досить об'єктивну інформацію про ступінь довіри до того чи іншого політика, який асоціюється у виборців з певною політичною партією [6, с. 15].

Наприклад, у 2021 році Центр Разумкова провів експертне опитування. Одним із запитань було «Яке із запропонованих тверджень Ви вважаєте більш правильним?» (% опитаних експертів) (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Сучасний стан партійної системи [11]

Як бачимо на рис. 1.2., більшість опитаних (54,4%) вважає, що політичні партії залишаються важливими суб'єктами політичного життя в Україні, змінюючи лише форми своєї організації та способи діяльності.

Більшість респондентів вважає, що політичні партії і, відповідно, партійна система в Україні розвивалися лише до 2014 р. (рис. 1.3). Тільки 15,5% опитаних вважає, що у всьому світі традиційні політичні партії, засновані на певній ідеології і з важливою роллю інституту членства, переживають кризу, і Україна не є винятком.

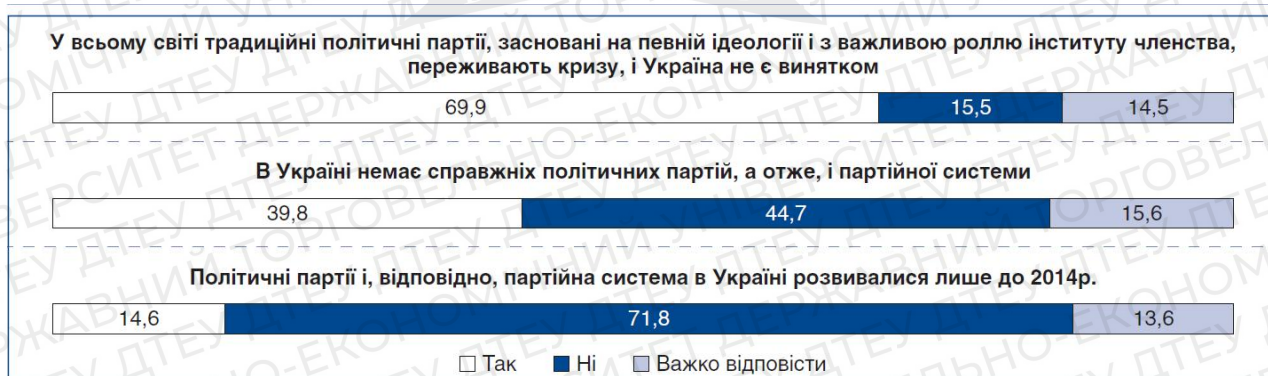

Рис. 1.3. Розвиток партійної системи [11]

1 січня 2020р. набув чинності Виборчий кодекс (яким запроваджено пропорційну систему парламентських і місцевих виборів з (напів)відкритими партійними списками та низку інших змін). Яким чином це вплине на наведені аспекти політичного процесу в Україні, представлено на рис. 1.4.

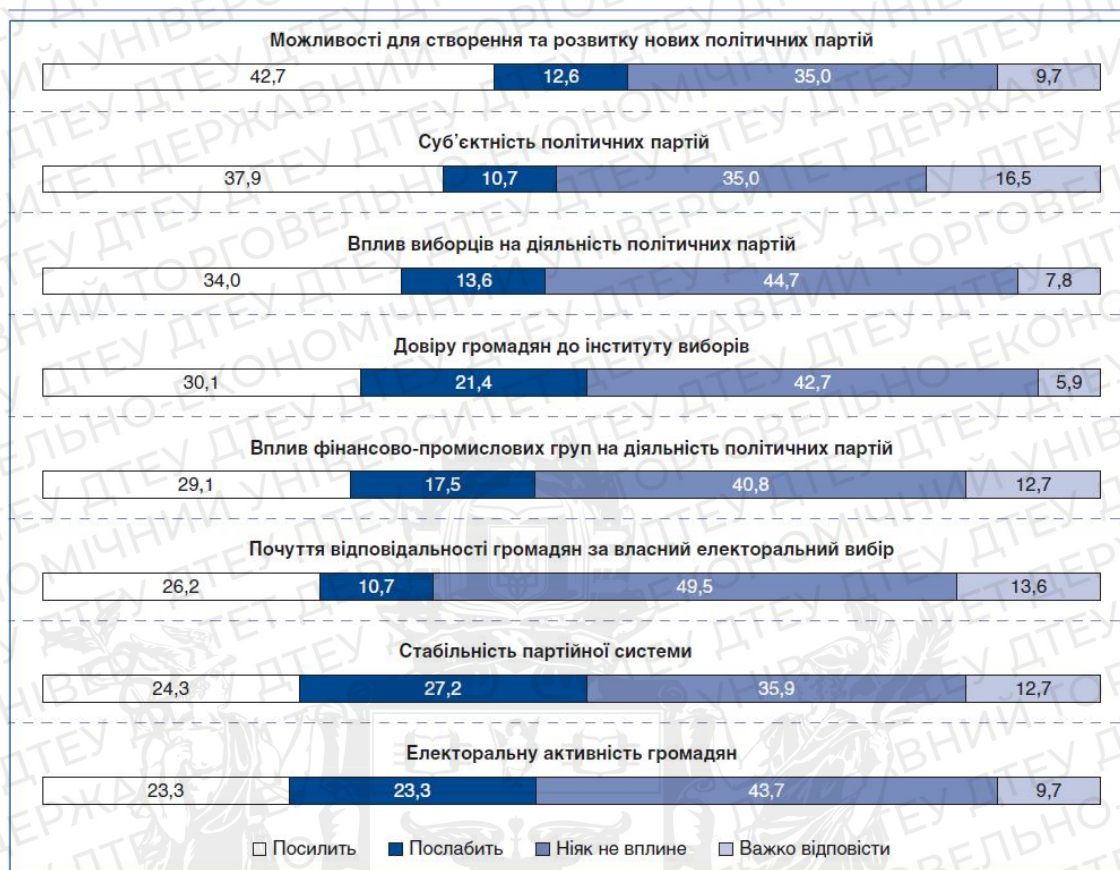

Рис. 1.4 Вплив на аспекти політичного процесу в Україні [11]

У цьому випадку довіра до політики, що асоціюється з партією, може бути переадресована політичній партії. Саме тому так важливо визначити політиків, здатних стати центром тяжіння електорату [15, с. 67].

Атрибутивна складова іміджу політичних партій являє собою певний набір візуальних способів впливу на суспільне середовище для формування ефективного іміджу політичних партій [15, с. 68].

Єдиний стиль і дизайн основних атрибутів політичної партії допомагає сформувати до неї позитивне ставлення, створити необхідні умови для відмінності політичних партій один від одного, підкреслити індивідуальність партійної освіти [10, с. 45].

Одним з важливих моментів взаємодії політичних партій і громадянського суспільства є засоби масової інформації, які виступають основним каналом комунікації між цими учасниками політичного процесу. Посередницька роль ЗМІ полягає в тому, що вони представляють інтереси суспільства перед партіями, допомагають суспільству їх формулювати і захищати, самі є найважливішим

інститутом громадянського суспільства. При цьому ЗМІ відіграють роль передавального механізму імпульсів, що йдуть від політичних партій до суспільства і назад [11, с. 7].

Засоби масової інформації - досить складна категорія. По-перше, це елемент громадянського суспільства і політичної системи, по-друге, інструмент вироблення і реалізації певного політичного курсу, по-третє, професійне корпоративне співтовариство, комерційне підприємство і юридична особа [1, с.32].

У даному контексті ЗМІ можна розглядати двояко:

- як сполучну ланку між політичними партіями і громадянським суспільством, завдяки якому політичні партії вирішують цілий ряд поставлених перед ними завдань і реалізують свої функції;
- як повноправні партнери партій, з якими необхідно виробляти стратегію співпраці, враховуючи їх специфіку, стан, тенденції та перспективи розвитку [11, с.8].

Наповнення цих двох сторін діяльності ЗМІ реальним змістом залежить від того, з ким ЗМІ структурно пов'язані і чиї інтереси вони відстоюють. У цьому проявляється їх роль публічного інформаційного інституту, що проводить або громадську політику, або вузько корпоративну, коли можна професійно маніпулювати громадською думкою [8, с. 98]. Невиконання ЗМІ своїх функцій в політичній системі здатне спотворити її цілі і цінності, перетворити демократію в ілюзію і позбавити ефективної взаємодії між громадянським суспільством, політичними партіями і державою [17, с. 17].

Найважливішим суспільним інститутом в демократичному суспільстві, у взаємодії з яким партійна система істотно розширює свої можливості з розвитку громадянського суспільства, є професійні спілки. У світі вони вважаються досить потужною і організованою громадською силою, що має великий вплив на державу. Однак, оцінюючи стан профспілкового руху сьогодні, можна сказати, що поки не вирішене головне завдання – перетворення профспілок в ефективно діючий інститут громадянського суспільства. Це обумовлено зрощенням профспілкового

руху з бюрократичними структурами державних інститутів і його нездатністю налагодити діалог з приватним бізнесом [17, с. 19].

Виходячи з вищесказаного, можна визначити, що партійна система займає важливе місце в механізмі формування громадянського суспільства.

Таке місце партійної системи в механізмі формування громадянського суспільства зумовлене низкою обставин, які можна представити на рис. 1.5.

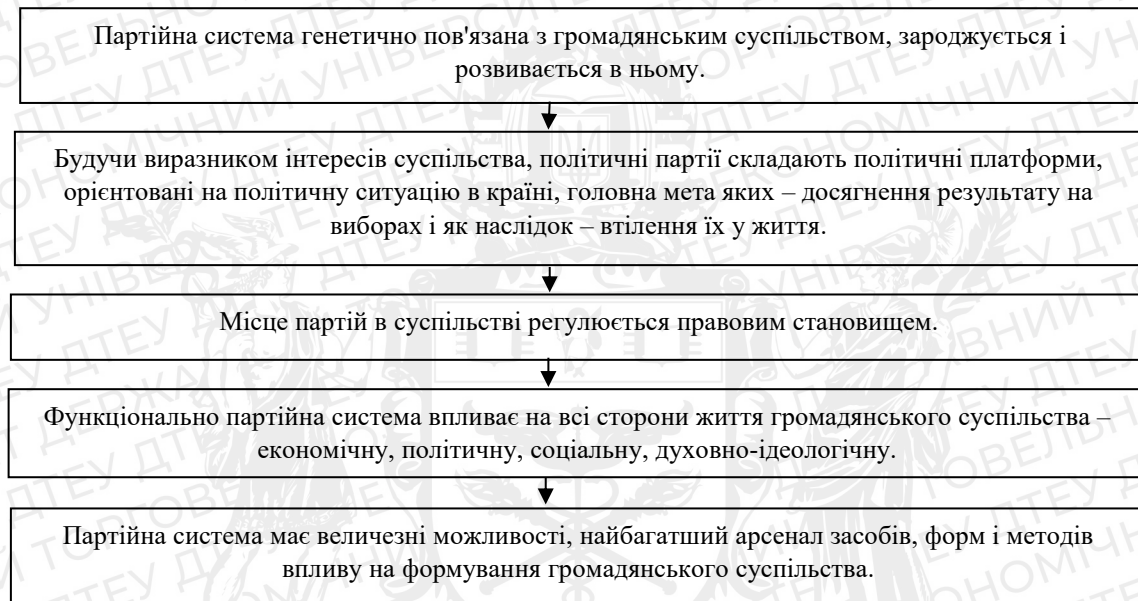

Рис. 1.5. Місце партійної системи в механізмі формування громадянського суспільства [11]

На нинішньому етапі розвитку України існує нагальна потреба у встановленні між державою, партійною системою і громадянським суспільством упорядкованих відносин, перетворення цих інститутів в самодостатнє автономне ціле, здатне самостійно формулювати і вирішувати свої проблеми.

Отже, проаналізувавши проблеми формування ідеології співпраці політичних партій з інститутами громадянського суспільства, можна зробити висновок, що партійна система генетично пов'язана з громадянським суспільством, зароджується і розвивається в ньому. Будучи виразником інтересів суспільства, політичні партії складають політичні платформи, орієнтовані на політичну ситуацію в країні, головна мета яких – досягнення результату на виборах і як наслідок – втілення їх у життя. Місце партій в суспільстві регулюється правовим становищем.

РОЗДІЛ 2.

УДОСКОНАЛЕННЯ МІСЦЯ І РОЛІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В СИСТЕМІ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

2.1. Імплементация міжнародного досвіду місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства

Партійні системи в країнах Європи відзначаються великою розмаїтістю, що пояснюється їх соціальними, національними, історичними, релігійними та іншими особливостями. Для цих країн характерна багатопартійність. Правда, у різних регіонах Європи вона різна. Якщо на заході ця система має усталені традиції, то на сході багатопартійність перебуває здебільш у процесі новостановлення [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Динамічні політичні, економічні, соціальні зміни стали невід'ємною ознакою багатьох європейських країн. Це істотно вплинуло на функціонування партійних систем, включаючи як президентські, так і парламентські республіки. В останніх роль партій і партійних систем суттєво зростає [15, с. 68].

Для розуміння змін, що відбуваються в партійних системах Європи, важливо звернути увагу на основні тенденції розвитку політичних партій. Нині вони еволюціонують під впливом загальносвітових факторів. Основні з них: розвиток світогосподарських зв'язків і глобалізація, зміна соціально-класової структури суспільства, зростання інформаційних потоків та їх вплив на громадську думку, посилення ролі інститутів громадянського суспільства. Окреслилися й нові тенденції у взаємодії партій з іншими інститутами громадянського суспільства, у відносинах партій і держави тощо [7; 8 та ін.].

У країнах Західної Європи в сучасних умовах соціальні й політичні конфлікти концентруються навколо досить чітко окреслених ідеологічних полюсів: консерватизм, лібералізм, соціал-демократія. Втім, було б помилкою вважати, що між конкуруючими політичними силами та ідеологічними течіями виростає непереборна стіна. Дослідники відзначають, що сучасні європейські партії схильні у своїх ідеологічних засадах поєднувати принципи соціал-

демократії, лібералізму і консерватизму [4; 9; 10 та ін.]. Внаслідок цього більшість партій перестали бути «класовими» – вони перетворилися на так звані народні партії (партії «для всіх»), претендуючи на представництво різних верств населення [4; 9; 11]. Отже, партії як лівої, так і правої орієнтації формулюють свої позиції з різних питань так, щоб залучити на свій бік нових прихильників шляхом включення до передвиборчих програм відповідних вимог. Першими, до речі, вдалися до цього християнсько-демократичні партії [9].

Важливою передумовою трансформації є також тенденція до посилення фрагментації партійних систем, розширення спектра партійно-політичних альтернатив, збільшення впливу нових громадських рухів та екологічних партій (наприклад, «зелених») [11], які здебільш і створюють проблеми для усталених партій.

Так, у Великій Британії на початку 1990-х років стали помітними процеси диференціації і фрагментації суспільства внаслідок слабкості інтеграційних інститутів, зокрема – коаліційних політичних партій. Втім, диференціація не розколола суспільство, а скоріш породила багатополлярність з різними, іноді протилежними, ідеологічними засадами. Такі протиріччя стали результатом суперечностей між консерваторами і лейбористами [12].

Про певну специфіку трансформації партійних систем свідчить тенденція до зростання коливань щодо ідейно-політичних уподобань значної частини виборців. Стали характерними різкі переходи симпатиків від одних партій до інших. Це свідчить про посилення «автономії» виборців стосовно партій. Прикметою такої автономії є неухильне збільшення кількості виборців, які називають себе незалежними або ж голосують за кандидата від партії-конкурента. Це також засвідчує послаблення ідеологічних позицій багатьох політичних партій, що викликає в них ідеологічні, організаційні та інші зміни [19, с. 92].

Іноді сумніви щодо спроможності партій вирішувати гострі суспільні проблеми породжують такий феномен, як протестне голосування. У 1980-х роках це особливо стало помітно в країнах, де правлячі партії змушені були поступитися місцем опозиції – найчастіше не через зміни у партійно-політичних уподобаннях,

а в результаті негативного ставлення виборців до партій, що тривалий час перебувають при владі. Та гостроту цієї тенденції не слід перебільшувати. Аналіз реальної ситуації свідчить, що партії, попри означені проблеми розвитку, зберігають свої позиції як головні актори в реалізації політичних функцій, особливо у виборчих процесах [13; 14; 15; 17]. Хоча їх вплив дещо зменшився, видається передчасним робити висновок про послаблення їх ролі, оскільки зменшення кількості виборців можна оцінювати радше не як тенденцію, а як певну ознаку сьогодення.

Саме тому наприкінці 1970-х - початку 1980-х років, у процесі переходу від авторитарних до демократичних режимів, партії стали одним з найактивніших інститутів, що сприяли утвердженню нових політичних систем (наприклад, в Греції, Іспанії, Португалії та й в інших країнах). В Україні, зокрема, чимало труднощів посткомуністичного періоду породжується саме тим, що у нас немає дієздатних партій [20, с. 323].

Слід зазначити, що в країнах Західної Європи сформувалися партійні демократії, для яких, незважаючи на певні відмінності, властиве домінування двох політичних таборів. Спільним для цих країн є те, що формування їх партійних систем розпочалося ще в XIX столітті. Поряд з партіями консервативного і ліберального спрямування тут зміцніли партії нових ідеологічних напрямів – соціал-демократичні і соціалістичні [18, с. 243].

Класичним прикладом двопартійної системи Західної Європи є Велика Британія, де, як і в інших подібних системах, партії позиціонуються стосовно влади – правляча партія і опозиційна партія. Та це не означає, що інші партії зовсім втратили вплив. Менш впливові мають нечисленне представництво в парламенті, але проводять чимало своїх кандидатів на посади мерів міст та в регіональні органи влади [14, с. 169].

Отже, в партійній системі Великої Британії чітко окреслені дві ідеологічні лінії – консервативна і лейбористська, які й визначають розвиток багатопартійності. У цьому процесі кожній партії доводиться зважати на нововведення у сфері державного управління, які впроваджуються суперником.

Зокрема, за час свого перебування при владі Консервативна партія змінила політичний курс країни так, що повернення до ідей соціальної демократії виявилось неможливим. Щоб перемогти на виборах, лейбористи підтримали зміни, запроваджені консерваторами, а саме – процес приватизації, скорочення витрат на соціальну сферу, розвиток ринкової економіки [18].

Для України цікавою видається партійна система «2,5», або «2+1» [18; 19 та ін.], яка використовується в Німеччині. Найпотужнішими політичними силами там є Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН) і блок Християнсько-демократичного союзу і Християнсько-соціального союзу (ХДС-ХСС). Однак з 1969 року й до початку 1990-х років уряд найчастіше формували сили, на чий бік ставала «маленька» Вільна демократична партія (ВДП). Нині роль «малої» партії, що вирішує долю уряду, відіграють «зелені», хоча й «вільні демократи» теж представлені в парламенті. Окрім них останнім часом набирає сили Ліва партія, створена на базі Партії демократичного соціалізму, котра має особливий вплив у східних федеральних землях [20].

У німецькому законодавстві передбачена можливість забороняти партії, які спрямовують свою активність на підрив чи ліквідацію демократичного ладу (аналогічна норма існує й у Законі України «Про політичні партії України»). Можливість заборони політичних партій має, за логікою німецьких законодавців, гарантувати розвиток демократичної політичної системи. Це положення, до речі, двічі застосовувалося на практиці: 1952 року – заборона неонацистської Соціалістичної імперської партії; 1956 року – заборона Комуністичної партії. В обох випадках суд доходив висновку, що ці партії не є демократичними, а тому їх діяльність має бути припинена. Разом з тим, рішення суду про заборону політичної партії не є світоглядним (ідеологічним). Прихильники комуністичної ідеології не витісняються з політичної арени країни. Свідченням цього стало заснування Німецької комуністичної партії [14, с. 170].

У Німеччині існує особлива система фінансування політичних партій за рахунок державних коштів: встановлено грошовий збір, що стягується з усіх громадян, які мають право голосу. Він стягується не лише при виборах до

Бундестагу, але й при виборах до ландтагів і європейських організацій. Водночас закон зобов'язує політичні партії надавати звіти про походження їх фінансових ресурсів. Такі звіти публікуються, що дає можливість громадськості контролювати джерела фінансування партій [14, с. 170].

Наприклад, в Греції державне фінансування отримують усі партії, що взяли участь у попередніх або поточних виборах як незалежні або у складі виборчих коаліцій та отримали певний відсоток голосів (3% – для незалежних партій, 6% – для коаліцій з трьох і більше партій) у 2/3 виборчих округів. У ФРН право на державні субсидії мають усі партії, які отримали не менше 0,5% на федеральних або європейських виборах, 1% на земельних виборах або 10% у виборчому окрузі. Розмір субсидії визначається двома критеріями: числом отриманих голосів та розміром власного доходу партії. Відповідно, партія отримує: 1) 1 євро за кожен голос (ті, хто зібрав не менше 5 млн. голосів, – 1,3 євро); 2) 0,5 євро за кожне євро членських внесків або пожертв фізичних осіб (враховуються виключно внески до 6 тис. євро) (табл. 2.2.) [18].

У той же час пряме державне фінансування діяльності політичних партій у більшості країн не є безмежним: з метою стимулювання залучення партіями інших, ніж державні, коштів, обсяг фінансової підтримки, яка надається кожній партії, обмежується певною сумою. Наприклад, у ФРН розмір державних субсидій не перевищує суми інших доходів партії [18]

Таблиця 2.2

Особливості державного фінансування політичних партій

	Фінансується участь у виборах	Партії фінансуються у міжвиборчий період	Фінансування статутної діяльності	Фінансування виборчої кампанії	Участь у поточних виборах як критерій підтримки	Участь у попередніх виборах як критерій фінансування	Представництво у виборчих органах як критерій фінансування	Кількість висунутих кандидатів як критерій фінансування
АВСТРІЯ	✓	✓	✓	✓	✓			
АНДОРРА	✓			✓	✓			
АЗЕРБАЙДЖАН	✓			✓				

Продовження таблиці 2.2

БЕЛЬГІЯ	V	V					V	
БОЛГАРІЯ	V	V	V		V		V	
БОСНІЯ ТА ГЕРЦЕГОВИНА	V	V					V	
ВЕЛИКОБРИТАНІЯ	V	V			V		V	
ДАНІЯ		V	V		V		V	
ЕСТОНІЯ	V	V				V		
ІЗРАЇЛЬ	V	V	V		V		V	
ІРЛАНДІЯ		V	V				V	
ІСЛАНДІЯ	V	V					V	
ІСПАНІЯ	V	V	V		V	V		
ІТАЛІЯ	V	V			V	V		
КАНАДА	V		V		V	V		V
ЛИТВА		V	V		V		V	
НІДЕРЛАНДИ	V	V					V	
НОРВЕГІЯ	V	V	V				V	V
ПОЛЬЩА	V	V	V		V	V	V	
ПОРТУГАЛІЯ		V	V		V	V	V	
РУМУНІЯ	V	V	V		V		V	V
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ	V				V			
СЛОВАЧЧИНА	V					V		
УГОРЩИНА	V	V					V	
ФІНЛЯНДІЯ		V	V				V	
ФРАНЦІЯ	V	V	V		V	V		V
ФРН	V	V					V	
ЧЕХІЯ		V	V			V		V
ШВЕЙЦАРІЯ		V					V	
ШВЕЦІЯ	V	V	V				V	V

Джерело: узагальнено автором на основі [18]

З метою підвищення фінансової спроможності політичних партій в Україні, зважаючи на міжнародний досвід, на наш погляд, доцільно:

– уніфікувати підходи до регулювання фінансування поточної статутної діяльності політичних партій та формування виборчих фондів. Зокрема, якщо на законодавчому рівні юридичним особам заборонено здійснювати внески до виборчих фондів, то юридичні особи не повинні фінансувати і поточну статутну діяльність політичних партій. Якщо розмір граничного внеску фізичної особи до виборчого фонду на законодавчому рівні обмежено, то, відповідно, мають обмежуватись і граничні розміри внесків цих самих осіб на підтримку статутної діяльності партій;

– лібералізувати фінансові аспекти діяльності політичних партій, зокрема – шляхом: а) скасування оподаткування членських внесків податком на прибуток підприємств; б) скасування 2% нижньої межі та підвищення 5% межі коштів, переданих у вигляді безповоротної фінансової допомоги або благодійного пожертвування, які відносяться відповідно до податкового кредиту або валових

витрат; в) надання партіям права засновувати власні підприємства, господарські товариства (за аналогією з громадськими організаціями) тощо;

– конкретизувати перелік суб'єктів, що здійснюють державний контроль у сфері фінансування діяльності політичних партій, впорядкувати засади взаємодії між відповідними суб'єктами, надати їм повноваження, необхідні для здійснення контрольних функцій;

– встановити відповідальність за порушення партіями вимог законодавства в частині фінансування їхньої статутної діяльності, адекватну ступеню суспільної небезпеки відповідних порушень;

– скасувати дію мораторію на державне фінансування статутної діяльності партій, запровадженого Законом «Про Державний бюджет України на 2007 рік»;

– запровадити державне фінансування не лише тих партій, які взяли участь у розподілі депутатських мандатів, а також і тих партій, які отримали суттєву підтримку виборців на виборах (наприклад 2% голосів виборців).

2.2. Формування пропозицій щодо напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства

З метою аналізу позицій експертів з питань розвитку партій та партійної системи, рівня виконання партіями їх функцій, перешкод у розвитку партій та можливостей їх подолання, рівня необхідності модернізації наявного законодавства і досягнення поставлених цілей змінами, що вже відбулися в цій сфері, Центр Разумкова провів експертне опитування [12, с. 3].

Опитування проводилося з 20 січня по 3 лютого 2022 р. Опитано 103 експерти у 20 областях України та Києві (представники аналітичних центрів, громадських організацій, громадські активісти, представники органів місцевого самоврядування (обласні, місцеві ради депутатів, міські адміністрації), представники політичних партій, ЗМІ, викладачі закладів вищої освіти) [2, с. 258].

Передусім, варто відзначити, що 54% опитаних експертів вважають, що політичні партії залишаються важливими суб'єктами політичного життя у країні.

Третина експертів підтримують протилежну тезу – що партії втрачають своє значення як суб'єкти політичного життя, продовжуючи лише формальне існування. Ще 9% експертів не змогли відповісти на це питання [21].

Партійна система є сукупністю офіційно зареєстрованих політичних партій у їх взаємодії. На мою думку, в цьому питанні ми повинні спочатку говорити про зміни в середовищі політичних партій України і потім про зміни в системі взаємовідносин між політичними партіями [21].

Стосовно партій, по-перше, суттєво зросла кількість зареєстрованих політичних партій. Якщо у 2014 р. їх було 232, то, на 3 лютого 2022 р., вже 361.

По-друге, оскільки згідно зі ст.10 Закону України «Про політичні партії» для реєстрації новоутвореної партії необхідно зібрати 10 тис. підписів у двох третіх районів у не менш як двох третинах областей України, Києві та Севастополі та не менш як у двох третинах районів АР Крим, після анексії Росією Криму у 2014 р. і початку військової агресії на території частини Донецької і Луганської областей, утворення нових партій фактично було заблоковано. Тим не менше поява 129 нових партій гостро ставить питання про необхідність удосконалення нашого партійного законодавства [14, с. 170].

По-третє, події Революції Гідності і наступна анексія та військова агресія призвели до ліквідації однієї із найбільш потужних загальнонаціональних політичних партій останніх 10 років – Партії регіонів та фактичного припинення функціонування Комуністичної партії України.

По-четверте, заміри загальної електоральної волатильності за результатами дострокових парламентських виборів 2014 р. та дострокових парламентських виборів 2019 р. показали екстремально високий її рівень. Зокрема, стосовно співставлення результатів парламентських виборів 2012/ 2014 рр. – 84,13 і щодо парламентських виборів 2014/2019 рр. – 74,9. Ці показники принципово перевищили показник загальної електоральної волатильності 2007/2012 рр., який склав 37,02. [20, с. 320].

Певною мірою очікувано висока загальна електоральна волатильність була пов'язана з виходом на політичну арену нових політичних партій. Щодо

2012/2014рр. показник волатильності стосовно нових політичних партій (позасистемна електоральна волатильність) склав 63,26 і відповідно щодо парламентських виборів 2014/2019 рр. – 52,24. Тобто, в обох випадках понад 50% виборців України – її громадян на чергових виборах відмовилися підтримувати партію, за яку вони голосували, або партії, які брали участь у попередніх виборах, і віддали свій голос або за новостворені партії, або за ті, які не були раніше представлені в Парламенті [25].

Така плинність виборчих преференцій громадян яскраво свідчить про слабкість існуючих політичних партій і ставить питання про їх відповідність параметрам політичної партії, стимулюючи поширення кваліфікації багатьох партій конструкцією «політичного проекту» [23, с. 55].

По-п'яте, феномен регіональної політичної партії, під якою ми розуміємо, партії, які не діють у межах двох третинах областей України, а переважно концентрують свою активність у кількох, або навіть одній області/місті, не лише встояв, але й суттєво посилювався і модифікувався за результатами місцевих виборів 2020р. Щодо партійної системи, то вона й надалі відповідає параметрам партійної системи поміркованого плюралізму. Вона характеризується небажанням політичних партій йти на компроміси та перевагою в системі міжпартійних відносин моделі «гри з нульовим результатом», коли кожен з політичних акторів прагне виграти все (отримати владу) і позбавити доступу до влади всіх інших [19, с. 48].

Оскільки місцеві вибори 2020 р. відбулися за новим Виборчим кодексом, ми можемо коректно оцінити сам Кодекс у частині норм, які регламентують місцеві вибори, і лише гіпотетично окреслити можливі наслідки його застосування на національному рівні [15].

Що стосується місцевих виборів 2020 р.: по-перше, преференційна складова, хоча вона і була суттєвим чином обмежена та закамуюфльована, в ряді випадків спрацювала і дозволила частині кандидатів, які не посідали прохідної позиції у партійних списках, внаслідок їх авторитету та/або активної роботи, просунути до верху партійного списку і бути обраними [15].

По-друге, місцеві партійні організації під час формування партійних списків змушені були в багатьох випадках запрошувати до своїх списків авторитетних осіб, особливо жіночої статі (внаслідок наявності «жіночої квоти»). Попри прагнення центральних органів партій контролювати та регулювати персональний склад майбутніх кандидатів, багато регіональних партійних організацій у цьому питанні мали високий рівень автономії [15, с. 70].

Проходження багатьох партій до представницьких органів на місцевому рівні відбулося значною мірою завдяки наявності в партійних списках авторитетних особистостей і голосуванні за них виборців. Наявність цих людей вже у статусі депутатів від партії буде посилювати значення партійної діяльності в кожному представницькому інституті, де партія матиме власну фракцію/групу і формуватиме нову систему відносин між регіональним партійним лідером і членами партії та депутатами позапартійними у складі партійних фракцій/груп [19, с. 92].

Можна передбачити, що багато регіональних партійних лідерів за підтримки або на вимогу національних/центральных партійних органів будуть прагнути запровадити та забезпечити всередині партійних фракцій та партійних організацій чітку субординацію і партійну дисципліну. Однак, виникають сумніви, що цей процес буде простим і одностороннім [6].

Непартійні депутати, особливо ті, які отримали високий рівень підтримки виборців, будуть і надалі активно реагувати на своїх виборців і в ситуації дилеми: вимоги партійного боса проти очікувань виборців – діятимуть по-різному [15].

Їх відносна незалежність сприятиме поширенню демократичних практик усередині регіональних партійних структур і екстраполюватиметься на рівень відносин між регіональними партійними структурами і партійним центром [15].

По-третє, широке представництво в місцевих радах різного рівня депутатів від регіональних партійних структур/місцевих політичних проєктів буде детермінувати формування різноманітних комбінацій коаліційної більшості та опозиційної меншості [22].

Їх характеристикою в межах України буде різноманітність, коли коаліційні більшості та опозиційні меншості включатимуть парламентські партії і місцеві партійні проекти в різноманітних комбінаціях, які не завжди будуть відповідати моделі, існуючій у Верховній Раді України, та будуть суттєво відрізнятися в областях Сходу, Центру, Півдня, Півночі та Заходу України [15].

По-четверте, Виборчий кодекс, особливо внаслідок прийнятих доповнень, які залишили самовисунення без партій лише за малими громадами і запровадили на більш широкому рівні партійну складову, вирішальним чином сприяв розширенню кордонів місцевої політики. Поширення процесів децентралізації і зміни виборчого законодавства напередодні місцевих виборів 2015р., сприяли формуванню регіонального політичного процесу на рівні області та обласних центрів [24, с. 298].

Виборчий кодекс поширив партійно-політичну складову вже на рівень районів і більшості ОТГ. Усе це в сукупності посилюватиме вагомість регіонального політичного процесу, в т.ч. і за рахунок численних варіантів місцевих політичних процесів, які раніше мали переважно умовний характер. Посилення внаслідок цього політичних партій на місцевому та регіональному рівні впливатиме на цілу конструкцію національних і регіональних політичних партій. Що стосується тієї частини Виборчого кодексу, яка покликана регулювати парламентські вибори, ми можемо прогнозувати підготовку і внесення змін до чинної редакції. Зокрема зміни стосуватимуться скорочення або посилення преференційної складової (залежно від оцінок парламентськими партіями результатів місцевих виборів 2020р.). Можна також очікувати змін щодо термінів підрахунку/встановлення результатів виборів [13].

Місцеві вибори 2020р. виявили високу активність непарламентських партій, які мають тісний зв'язок з областю/містом або кількома областями. Одночасно цілий ряд політичних партій, які на певному етапі свого існування були парламентськими або намагалися набути національного статусу, на сьогодні набувають формату регіональної (НРУ, «Свобода», «Самопоміч» тощо) [23, с. 87].

Попередній аналіз результатів виборів у Львівській області (на основі паралельного підрахунку результатів партійними організаціями) свідчить, що частка регіональних/місцевих партій зростає як на рівні висування кандидатів, так і на рівні проходження до представницьких інститутів, мірою просування від обласної ради до ОТГ [15].

Тобто, на рівні області ми фіксуємо вищий рівень представництва парламентських і загальнонаціональних партій, відповідно, рівню ОТГ властивий найнижчий рівень цих партій і високий рівень представництва регіональних/місцевих партій [15].

Ріст рівня підтримки та відповідно представництва регіональних/місцевих партій зумовлюється такими факторами, які представлені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Ріст рівня підтримки та відповідно представництва регіональних/місцевих партій

Фактори	Суть факторів
1. Слабкість парламентських партій та інших національних партійних проектів	Президентські і дострокові парламентські вибори 2019р. виявили лінію поділу між старими та новими партіями. І хоча «нові» у 2019р. політичні партії у 2020р. вже стали «старими», певною мірою, сам факт невдоволення широких верств громадян діяльністю політичних партій, тривалий час присутніх у Парламенті, відсутністю їх відповідальності за результати розвитку країни, детермінував подальше невдоволення цими партіями. Відповідно значна частина виборців перенесли свою підтримку на відомі їм партії, представлені лише на обласному рівні та в яких перебувають особи, в багатьох випадках, особисто їм відомі.
2. Формування та розвиток регіональних/ місцевих партійних проектів, якими зацікавлені групи місцевої еліти	Складність попадання до списків парламентських та непарламентських загальнонаціональних партій, їх нестабільні рейтинги, відчутна домінація загальнонаціональних партійних лідерів над регіональними політичними структурами, відштовхувала місцеву еліту від цих партій і спрямовувала їх до творення самостійних проектів
3. Легкість «набуття» зареєстрованої політичної партії і формальність контролю щодо представництва партійних осередків у різних областях України	Роблять процес реформатування формально зареєстрованої партії у новий проект регіонального плану простим завданням.

Джерело: узагальнено автором на основі [24, с. 89]

По-перше, слабкістю парламентських партій та інших національних партійних проектів. Президентські і дострокові парламентські вибори 2019р. виявили лінію поділу між старими та новими партіями. І хоча «нові» у 2019р. політичні партії у 2020р. вже стали «старими», певною мірою, сам факт невдоволення широких верств громадян діяльністю політичних партій, тривалий час присутніх у Парламенті, відсутністю їх відповідальності за результати розвитку країни, детермінував подальше невдоволення цими партіями. Відповідно значна частина виборців перенесли свою підтримку на відомі їм партії, представлені лише на обласному рівні та в яких перебувають особи, в багатьох випадках, особисто їм відомі.

По-друге, у формуванні та розвитку регіональних/ місцевих партійних проектів зацікавлені групи місцевої еліти. Складність попадання до списків парламентських та непарламентських загальнонаціональних партій, їх нестабільні рейтинги, відчутна домінація загальнонаціональних партійних лідерів над регіональними політичними структурами, відштовхувала місцеву еліту від цих партій і спрямовувала їх до творення самостійних проектів.

По-третє, легкість «набуття» зареєстрованої політичної партії і формальність контролю щодо представництва партійних осередків у різних областях України, роблять процес реформатування формально зареєстрованої партії у новий проект регіонального плану простим завданням [24, с. 89].

Факт масштабного поширення феномену регіональних партій, їх багатоманітності вимагають від законодавця унормувати цю ситуацію шляхом внесення змін і доповнень до Закону України «Про політичні партії».

Зокрема Закон має чітко регламентувати параметри регіональних і місцевих партій. Політична ситуація, спровокована появою значної кількості регіональних політичних партій, їх проходженням до місцевих рад різного рівня поставить лідерів цих партій і самі партії перед складним вибором. Успіх на регіональному рівні ці партії не зможуть розвинути, або повторити на національному рівні. На майбутніх дострокових або чергових парламентських виборах лідери багатьох

цих партій будуть змушені або домовлятися із діючими загальнонаціональними партіями самостійно про входження/союз, або намагатися створити окрему партію за рахунок об'єднання кількох регіональних проектів («партія мерів»), або брати участь у творенні нових політичних партій національного рівня. У будь-якому випадку дихотомія політичного розвитку стимулюватиме рух до формування і розвитку національних партій, дислокованих у центрі [24].

Таким чином, можна сформулювати пропозиції щодо напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства:

- завершення розмежування повноважень між главою держави та урядом у напрямі розширення повноважень Кабінету Міністрів України та, відповідно, звуження повноважень глави держави у сфері виконавчої влади;
- проведення реформи місцевого самоврядування: запровадження непрямих виборів сільських, селищних, міських, районних та обласних голів безпосередньо радами, надання районним та обласним радам права створювати власні виконавчі органи, ліквідації районних державних адміністрацій, покладення на обласні державні адміністрації виключно контрольних функцій;
- удосконалення парламентського контролю – визначення статусу тимчасових спеціальних і слідчих комісій, прийняття нового Закону «Про Рахункову палату», удосконалення інституту депутатських запитів і звернень;
- гарантування прав меншості (опозиції) при формуванні органів парламенту, місцевих рад, надання меншості (опозиції) дієвих важелів контролю за діяльністю більшості та сформованих нею органів;
- забезпечення прозорості діяльності органів Верховної Ради України, місцевих рад шляхом: а) запровадження принципу, у відповідності до якого акти органів місцевого самоврядування набувають чинності після їх офіційного опублікування у місцевих друкованих ЗМІ, а не після реєстрації управліннями юстиції; б) створення власних веб-сторінок всіма парламентськими комітетами, визначення мінімальних вимог до змістовного наповнення відповідних Інтернет-сторінок; в) розміщення на веб-сторінках Кабінету Міністрів України, місцевих

рад проектів нормативно-правових актів для обговорення та внесення пропозицій зацікавленими суб'єктами;

— активізація взаємодії партій з виборцями, особливо – на місцевому рівні, визначення механізмів такої взаємодії (закріплення депутатів за умовними округами тощо);

— запровадження громадського контролю і моніторингу діяльності органів публічної влади (рис. 2. 6) [18].

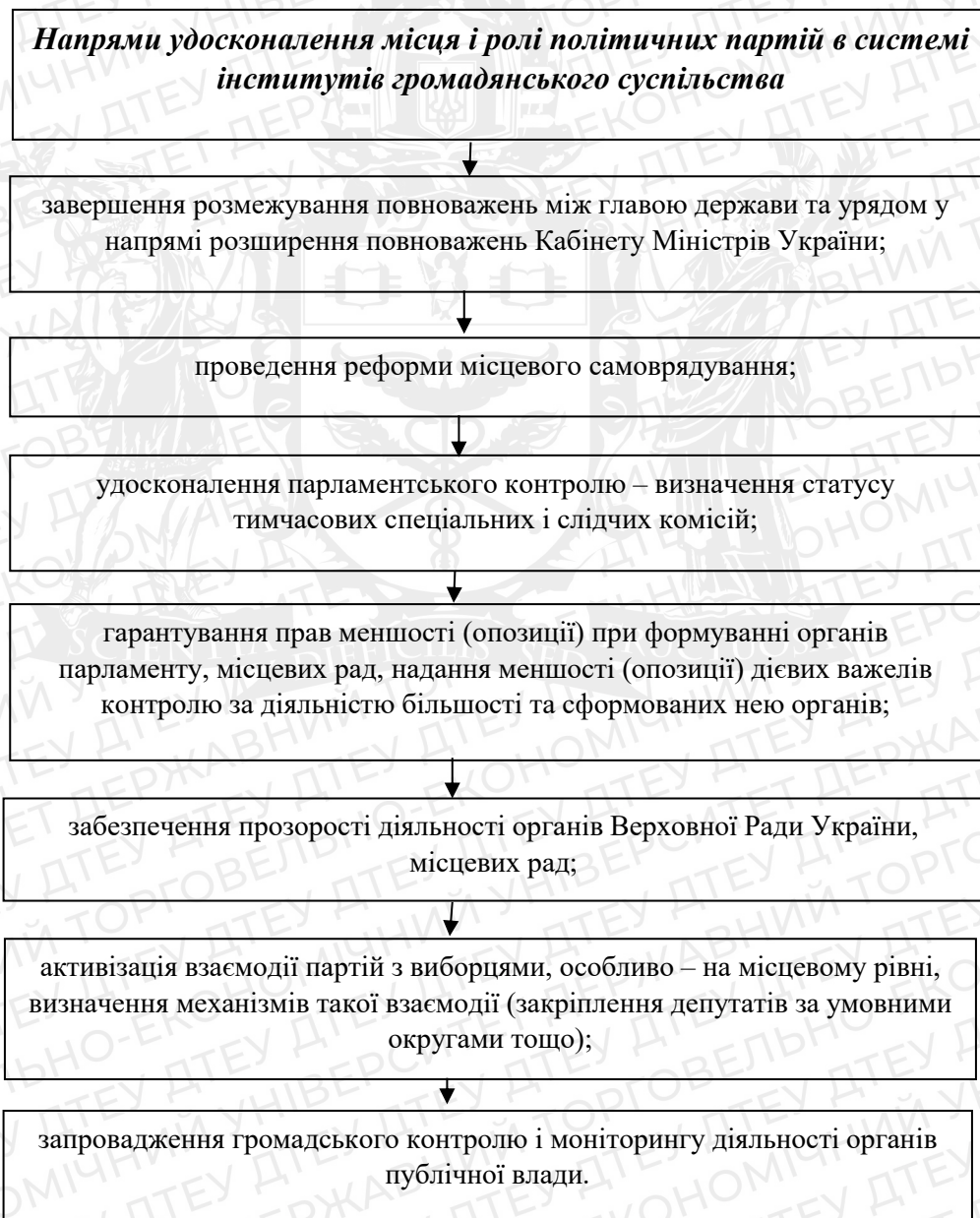

Рис. 2.6. Напрями удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства

Джерело: складено автором на основі [18]

Отже, нами сформовано та обґрунтовано пропозиції щодо визначення напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства. Запропоновано проведення реформи місцевого самоврядування: запровадження непрямих виборів сільських, селищних, міських, районних та обласних голів безпосередньо радами, надання районним та обласним радам права створювати власні виконавчі органи, ліквідації районних державних адміністрацій, покладення на обласні державні адміністрації виключно контрольних функцій.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі обґрунтовано й розроблено пропозиції щодо напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства, узагальнено міжнародний досвід місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства та запропонувати рекомендації стосовно його імплементації в практику публічного управління в Україні.

Результати проведеного дослідження місця та ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства в Україні та розробка пропозицій щодо визначення напрямів удосконалення, дозволили відповідно до мети та завдань зробити такі висновки та узагальнення.

1. Роль політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства протягом останніх років зростає. Політикам та представникам громадянського суспільства потрібен певний час для трансформацій партій у ефективний механізм взаємодії влади та громадян. У процесі формування паритетної демократії, як актуальної форми політичної взаємодії у діяльності політичних партій повною мірою проявляється одне із головних протиріч перехідного періоду: між повноцінним представництвом інтересів різноманітних суспільних груп та структурованим і дієздатним парламентом. Очевидно, що від того, наскільки адекватним буде представництво групових інтересів у парламенті, залежить легітимність влади і її політичних рішень. Проте, поляризація поглядів політичних акторів і їх представництво в парламенті здатне уповільнити або й унеможливити процеси законотворення.

2. Проаналізувавши проблеми формування ідеології співпраці політичних партій з інститутами громадянського суспільства, можна зробити висновок, що партійна система генетично пов'язана з громадянським суспільством, зароджується і розвивається в ньому. Будучи виразником інтересів суспільства, політичні партії складають політичні платформи, орієнтовані на політичну ситуацію в країні, головна мета яких – досягнення результату на виборах і як

наслідок – втілення їх у життя. Місце партій в суспільстві регулюється правовим становищем. Функціонально партійна система впливає на всі сторони життя громадянського суспільства – економічну, політичну, соціальну, духовно-ідеологічну. Партійна система має величезні можливості, найбагатший арсенал засобів, форм і методів впливу на формування громадянського суспільства.

3. З метою підвищення фінансової спроможності політичних партій в Україні, зважаючи на міжнародний досвід, на наш погляд, доцільно:

- уніфікувати підходи до регулювання фінансування поточної статутної діяльності політичних партій та формування виборчих фондів. Зокрема, якщо на законодавчому рівні юридичним особам заборонено здійснювати внески до виборчих фондів, то юридичні особи не повинні фінансувати і поточну статутну діяльність політичних партій. Якщо розмір граничного внеску фізичної особи до виборчого фонду на законодавчому рівні обмежено, то, відповідно, мають обмежуватись і граничні розміри внесків цих самих осіб на підтримку статутної діяльності партій;

- лібералізувати фінансові аспекти діяльності політичних партій, зокрема – шляхом: а) скасування оподаткування членських внесків податком на прибуток підприємств; б) скасування 2% нижньої межі та підвищення 5% межі коштів, переданих у вигляді безповоротної фінансової допомоги або благодійного пожертвування, які відносяться відповідно до податкового кредиту або валових витрат; в) надання партіям права засновувати власні підприємства, господарські товариства (за аналогією з громадськими організаціями) тощо;

- конкретизувати перелік суб'єктів, що здійснюють державний контроль у сфері фінансування діяльності політичних партій, впорядкувати засади взаємодії між відповідними суб'єктами, надати їм повноваження, необхідні для здійснення контрольних функцій;

- встановити відповідальність за порушення партіями вимог законодавства в частині фінансування їхньої статутної діяльності, адекватну ступеню суспільної небезпеки відповідних порушень;

— скасувати дію мораторію на державне фінансування статутної діяльності партій, запровадженого законом «Про Державний бюджет України на 2007 рік»;

— запровадити державне фінансування не лише тих партій, які взяли участь у розподілі депутатських мандатів, а також і тих партій, які отримали суттєву підтримку виборців на виборах (наприклад 2% голосів виборців).

4. Отже, нами сформовано пропозиції щодо визначення напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства. Запропоновано проведення реформи місцевого самоврядування: запровадження непрямих виборів сільських, селищних, міських, районних та обласних голів безпосередньо радами, надання районним та обласним радам права створювати власні виконавчі органи, ліквідації районних державних адміністрацій, покладення на обласні державні адміністрації виключно контрольних функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короїд та ін.; за ред. В. В. Галунька. Херсон : Грінь Д. С., 2015. 272 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
3. Андрощук І. Ультраправі політичні партії, їхнє походження, ідеологічне позиціонування та місце в партійній системі Чехії (1990–2015 рр.). *Політикус*. Одеса, 2016. Вип. 1. С. 7–12.
4. Артеменко І. Вплив політичних партій на діяльність органів державного управління в Україні: теоретико-методологічний аспект. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2013. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patr_2013_2_4
5. Бучин М. Демократичні вибори в Україні: принципи, механізми та технології реалізації: монографія. Львів: Вид-во Львів. політехніка. 2016. 452 с.
6. Бучин М. Еволюція демократичних принципів виборів та особливості їхньої реалізації в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук. спец.: 23.00.02 «Політичні інститути та процеси». Львів, 2016. 40 с.
7. Гладій В. Місцеве самоврядування як ресурс політики євроінтеграції: досвід Вишеградської групи та перспективи для України: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. політ. наук спец.: 23.00.02 «Політичні інститути та процеси». Львів, 2016. 20 с.
8. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т. В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
9. Горбатенко В. Эволюция политических партий от кадровых и массовых до картельных и новейших. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2016. Вип. 20. С. 49–55.

10. Горбатюк М. Основні теоретико-методологічні підходи до вивчення влади на місцевому рівні. *Наукові записки Інституту політичних та етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 1. С. 23–54.
11. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>
12. Державне фінансування політичних партій в Україні. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/derzhavne-finansuvannya-politichnih-partiy-vukrajini-sim-mifiv-480016.htm>
13. Залізнюк В. В. Деякі аспекти дефініції поняття «політична партія» в наукових працях та національному законодавстві України як відображення її функцій та ролі в суспільстві. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 99-103.
14. Зарічний О. А. Участь громадськості у здійсненні публічної влади: теоретико-правове дослідження: дис. кандидата юридичних наук: 12.00.01 / Національний ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2017. 229 с.
15. Інституційні зміни політичної системи сучасної України: оцінка стану та напрями оптимізації: аналітична доповідь / За ред. д. політ. н., професора Г. І. Зеленько. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2014. 164 с.
16. Кармазіна М. Політичний регіон: підстави формування та функціонування. *Наукові записки Інституту політичних та етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України*. Київ, 2016. Вип. 1. С. 4–23.
17. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с.
18. Кравченко В. Ю. Політичне насилля в умовах виборчого процесу. *Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць*. 2020. Випуск 155 (№ 4). С. 242-245.
19. Липовська Н. А. Публічна політика: навч. посіб. / Н. А. Липовська, І. В. Письменний. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 104 с.

20. Махно А. А. Проблемні аспекти незаконної агітації як підстави для порушення виборчого процесу в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 70. С. 320-325.
21. Морарь М. В. Націоналізм та його роль у теорії й практиці політичних партій. *Політикус*. 2017. Вип. 1. С. 169-173.
22. Муж В. В. Правосвідомість: теоретичні аспекти поняття. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Юридичні науки. 2016. № 837. С. 297-303.
23. Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. Партологія: навчальний посібник. 2-ге вид., вип. і допов. / за ред. Обушного М. І. К., 2017. 432 с.
24. Партологія. Навчальний посібник. / Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. За ред. Обушного М. І. Друге видання, виправлене і доповнене. К., 2017. 432 с.
25. Про політичні партії: Закон України від 18.05.2022, підстава - 2243-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
26. Публічне управління та адміністрування: словник-довідник / Укладники: Руденко О.М., Шершньова О.В., Бакуменко В.Д., Філіпова Н.В., Ткаленко Н.В. За заг. ред. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 178 с.
27. Решевець І. В. Вплив політичних партій на розвиток політико-адміністративних процесів. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 2 (25). С. 139-143.
28. Сергієнко Т. І. Місце та роль партії в політичній системі держави: європейський досвід. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2015. Вип. 13-14. С. 297-303.
29. Судовий розгляд справ про адміністративні правопорушення: навч. посіб. / Запоріз. нац. ун-т; ред.: Т. О. Коломєць, В. К. Колпаков. К.: Юрінком Інтер, 2016. 544 с.
30. Томахів В. Політологія: навчальний посібник. Вид. 3-є, доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с.

31. Черноіваненко А. В. Політичні партії: їх роль та функції у сучасних процесах державного будівництва в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 3. С. 91-99.

32. Ярош Я. Інституційний розвиток політичних партій в Україні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2016. Вип. 11 (336). С. 165–170.

33. Ярош Я. Б. Роль політичних партій у реалізації державної політики в Україні. *Політичне життя*. 2017. № 4. С. 54-57.

34. Ярош Я. Специфіка співпраці політичних партій і громадських організацій у політичних процесах України. *Панорама політологічних студій. Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне. 2016. Вип. 14. С. 164–170.

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

я, Степанюк Яна Вікторівна

(ПІБ), повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Політична партія в системі інститутів громадянського сусп.» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах.
Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

«1» серпня 2022 року

[підпис] (підпис)

Згода

Я, Степанюк Яна Вікторівна,цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему:
“Політичні партії в системі психічних
традиційного суспільства”

несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у
роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком
випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую,
що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового
користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною
раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний
депозитарій Державного торговельно-економічного університету і збережена в
базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«1» серпня 2022 року
Підпис(Степанюк Я.В.)
Прізвище, ініціали

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студентки 4-го курсу
16 групи денної форми навчання освітнього ступеня "бакалавр"
спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування"

Державного торговельно-економічного університету

Степанюк Яни Вікторівни

на тему: "Політичні партії в системі інститутів громадянського
суспільства"

Актуальність обраної теми полягає в тому, що політичні інститути змінюються з плином часу під впливом різних факторів. Те, на чому базувалися партії століття тому, для сучасних представників влади стає неактуальним. Зміни стосуються специфічних особливостей і складу...

У сучасних політичних партіях присутні адміністративні підрозділи, діяльність яких підтримується найманими працівниками, які не зобов'язані мати членство. Крім того, функціонування структури забезпечується фінансовими та аналітичними службами. Діяльність сучасних політичних партій найчастіше оплачується за рахунок внесків рядових членів, участі в державних програмах, зовнішньої спонсорської підтримки. Дослідженню діяльності політичних партій присвячено роботи багатьох зарубіжних та українських авторів. Суспільна роль політичних партій виступає предметом міждисциплінарних досліджень, її аналізують представники політичної науки, конституційного права, історії, економіки, соціологічної науки та інших суспільних та гуманітарних дисциплін.

В роботі охарактеризовано сучасний стан визначення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства; проаналізовано проблеми формування ідеології співпраці політичних партій з інститутами громадянського суспільства; узагальнено міжнародний досвід місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства та запропоновано рекомендації стосовно його імплементації в практику публічного управління в Україні; сформульовано пропозиції щодо визначення напрямів удосконалення місця і ролі політичних партій в системі інститутів громадянського суспільства.

Тема широко розкрита, особливо детально проаналізовано проблеми формування ідеології співпраці політичних партій з інститутами громадянського суспільства. Автор констатує, що партійна система генетично пов'язана з громадянським суспільством, зароджується і розвивається в ньому. Будучи виразником інтересів суспільства, політичні партії складають політичні платформи, орієнтовані на політичну ситуацію в

Підпис Л. М. Цуревич засвідчує
Завідувач сектору кадрової та організаційної роботи

Л. М. Цуревич

країні, головна мета яких – досягнення результату на виборах і як наслідок – втілення їх у життя.

Поряд із загальною позитивною оцінкою необхідно звернути увагу на наступне: графічне або схематичне представлення окремих підсумкових положень могли б значно посилити основні наукові результати, які студентом виносяться на захист.

Варто додатково перевірити коректність посилання на джерела. Разом з тим вважаємо, що висловлені зауваження не применшують наукового значення та цінності роботи і мають рекомендаційний характер.

Випускна кваліфікаційна робота Степанюк Яни Вікторівни за змістом та оформленням відповідає поставленим вимогам, мета та завдання розкриті.

Враховуючи вищевикладене випускна кваліфікаційна робота рекомендується до захисту та заслуговує на позитивну оцінку.

Рецензент,
к.держ.упр.,
виконуюча обов'язки заступника
начальника – начальник відділу
аграрного виробництва управління
агропромислового розвитку
Київської обласної державної адміністрації

Ліна ЩУРЕВИЧ

Підпис Л.М. Щуревич засвідчує
Завідуюча сектору кадрової та організаційної роботи

